

נשים וגברים מפלססלינה

מבוא למגדר

תוכנית לימודים
לתלמידות ולתלמידי
כיתות ט'-י'

לילי בן עמי

טל' 054-4760720
דוא"ל lilisela@gmail.com
2011 תשע"ב

נשים וגברים מפלסטלינה תוכנית לימודים

3	הקדמה למורה
7	שער א: מבוא למגדר
10	א. מה זה מגדר?
18	ב. השפה העברית
20	ג. תוכניות טלוויזיה, טלנובלות, סרטים
24	ד. מבוא לסוציולוגיה וסטריאוטיפים מגדריים
27	ו. מיתוס היופי ופרסומות
29	ח. חיברות בגיל הרך ואגדות ילדים
29	שער ב: עבודת חקר
29	א. כתיבת עבודת חקר
30	ב. מבנה עבודה
30	ג. סקירת ספרות
30	ד. החלק המחקרי
30	ה. מחוון
31	ו. רפרטים
31	ז. לקראת סיום: 4-5 שיעורים אחרונים
32	ח. סיום: סיכום ופרידה
33	נספחים:
34	דף לתלמידה 1: השיר "רוצה בנות"
35	דף לתלמידה 2: דוד בן גוריון "לדעתי יש לכתוב אישי"
37	דף לתלמידה 3: דוח צפייה בסרט שובר קופות
39	דף לתלמידה 4: ה"יאקירמא"
40	דף לתלמידה 5: פערי שכר בין נשים לגברים קיימים בכל המקצועות
	נספח 6: בוחן מושגים
	נספח 7: פרסומות

הערות:

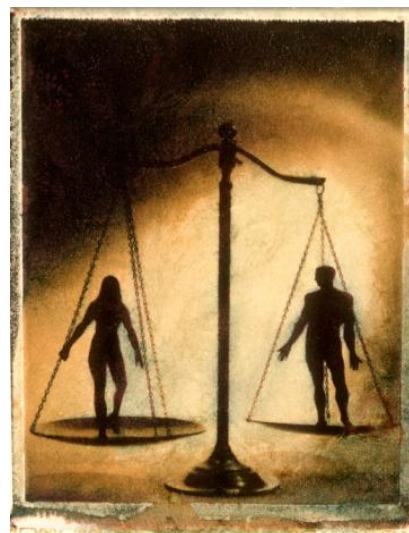
זהו פרסום ראשוני של תוכנית הלימודים "נשים וגברים מפלסטלינה".
תוכנית זו נכתבה במימון היחידה לשוויון בין המינים, משרד החינוך.

תוכנית לימודים זו טרם עברה הגהה לשונית או הגהה משפטית. יתכן
שחלק מהתמונות בתוכנית זו יוחלפו בתמונות אחרות מסיבות של זכויות
יוצרים.

ליצירת קשר עם מחברת תוכנית הלימודים:

לילי בן עמי
טל' 054-4760720
דוא"ל lilisela@gmail.com

2011 תשע"ב

הקדמה למורה

שם המקצוע: "נשים וגברים מפלסטלינה" או "מבוא למגדר".

קהל היעד: תלמידות ותלמידים בבה"ס ממלכתי בכיתות ט'-י', ללא ידע קודם בסוציולוגיה/מגדר.

* מכאן ואילך מסמך זה נכתב בלשון נקבה, אך מתייחס הן לנשים והן לגברים.

הדרישות ממנחת המקצוע: מורה בעלת רקע אקדמי במדעי החברה והרואה עצמה כבעלת השקפת עולם התומכת בשוויון בין המינים.

היקף לימודים: 2 שעות שבועיות

מטרות המקצוע:

1. הקניית ידע בסיסי במגדר
2. רכישת כלים של חשיבה ביקורתית-מגדרית לניתוח החברה, הסביבה הקרובה והעולם האישי-הפנימי.
3. הנעת התלמידות והתלמידים להובלת שינוי חברתי לכיוון של שיוויון בין המינים, בין אם בעולמן/ם הפרטי ובין אם בסביבתן/ם הרחבה יותר.
4. כתיבת עבודת חקר (רכישת כלים לכתיבת עבודת חקר, בשונה מעבודה סיכומית).

עמודי תווך דידקטיים:

1. התאמת חומר הלימוד לעולמן של התלמידות (קהל היעד). כך למשל בכיתה תהיה התייחסות נרחבת למיתוס היופי (דיאטה, הסרת שיער וכד') ופחות לסוגייה של תעשיית הזנות. דוגמא נוספת: כאשר מדברים על היחסים שבניה לבין, ניתן להתייחס לכך שהבת ממתינה שהבן יזמין אותה לרקוד, או יציע לה חברות/דייט; ופחות להתייחס להצעת נישואין (השייכת לעולם המבוגרות).
2. הוראה עשירה בדוגמאות
3. לעודד את התלמידות לשים לב לנושא בחיי היום יום ולהביא סיפורים לכיתה. לדוגמא כתבת עיתון או תיאור של פרסומת סקסיסטית שנחשפו אליה.

4. גיוון מתודי: לתבל את ההסבר הפרונטלי באמצעי הוראה נוספים: סרטון רלוונטי מיו טיוב, תמונה, סיפור מהחיים וכו'.

5. לדבר מגדר: תוך כדי ההסברים להשתמש במילים "מגדריות" ובו זמנית להוסיף ביטוי מקביל המסביר את אותן מילים. לדוגמא: כולנו חווים **חיברות למגדר** מרגע הלידה ועד ליום מותנו. הסביבה שלנו מעצבת אותנו ומכוונת אותנו כיצד להתנהג/לחשוב/להתלבש/לדבר וכד' באופן המתאים למין שלנו. אם אנו סוטים מהמסלול (למשל בת שמתנהגת כמו בן, או בן שמתנהג כמו בת) מיד נקבל סימנים ברורים של סלידה/הוקעה הדורשים מאיתנו לחזור למסלול.

4

קשיים צפויים, או: שאלות נפוצות (F.A.Q)

המקצוע דורש מהתלמידות לפתח **חשיבה ביקורתית** שהינה חשיבה מסדר גבוה, שבדר"כ איננה מופיעה באופן טבעי אצל ילדות, אלא היא חשיבה נרכשת. ילדות נוטות לקבל את המציאות כ"מובן מאליו", לדין הדברים קורים כך מכיוון שככה היה צריך להיות, ובד"כ אינן נוטות לחשוב באופן המערער והמבקר על המציאות הקיימת. במקרים רבים, גם כאשר ניצוץ של חשיבה ביקורתית מתעורר בתלמידות – הסביבה ממחרת לכבות אותו בטענות כגון "ככה זו המציאות", "יהיה בסדר", "זה היה טוב בשביל אמך – זה יהיה טוב גם בשבילך".

ברוב המקרים חשיבה של ילדות מאופיינת גם באגוצנטריות ובאדישות בכל הנוגע לצורך בצדק חברתי, ולא במבט סוציולוגי רחב או במבט חברתי אקטיביסטי ואיכפתי. גם עובדות אלה מקשות על ההבנה ועל הלמידה של המקצוע.

במטרה לצלוח את ההתמודדות עם הקשיים הנ"ל, אספנו שאלות והערות שכיחות של תלמידות:

1. "אני בוחרת מה ללבוש. אני לא מושפעת מהחברה".
"אני מסירה שיער רק בגלל שככה יותר יפה לדעתי"

2. "דודה שלי מנהלת בכירה ומרויחה יותר מבעלה".
"אצלי בבית אבא הוא המטפל העיקרי, עושה כלים".
תשובה: הביקורת המגדרית נעשית בעד עיניים סוציולוגיות, דהיינו בדיקה של תופעות חברתיות, התבוננות סטטיסטית על התנהגות הרוב, התנהגות החברה – ולא התבוננות על מקרים פרטיים כמו בתחום הפסיכולוגיה (בניגוד לסוציולוגיה).

3. "הבנים אשמים? את שונאת בנים?"
תשובה: לא הבנות ולא הבנים אשמים/ים. החברה אשמה. הבוס בעבודה שבחר לקבל את הגבר ולא את האשה למשרת הניהול – הוא לא עושה את זה בכוונה, אלא הוא עושה את זה באופן טבעי מבלי משים. כך גם הגננת שמפנה את הבנות לפינת הבובות ואת הבנים לפינת המכוניות. הפמיניסטיות לא שונאות בנים. הבנים הם האבא שלנו, אח שלנו, סבא שלנו, בן הזוג שלנו, הבן שלנו. אלו האנשים שאנו הכי הכי אוהבות.

4. "גם בנים יכולים להיות פמיניסטים?" או: "אני לא פמיניסטית אבל..."
תשובה: גם בנים יכולים להיות פמיניסטים. פמיניזם זהו השקפת עולם, אידיאולוגיה שבה יכולים לאחוז גם בנים וגם בנות. כל מי שמאמינה/שצריך להיות שוויון בין המינים.
עם זאת, בימנו רבות ורבים חוששות להגדיר עצמן כפמיניסטיות, שכן נוצר דימוי שלילי ושקרי למילה הזו (פמיניסטיות מכוערות, משופמות, שורפות חזיות, שונאות גברים). לכן שגור הביטוי: "אני לא פמיניסטית, אבל אני מאמינה בשוויון בין המינים". מצב זה הינו מצער, שכן הוא קשור וכרוך באי-השוויון הקיים. כלומר, הסטריאוטיפ השלילי שיש לפמיניזם הוא דרך להחליש את הפמיניזם ואת המאבק לשוויון זכויות (Backslash) תגובת התנגדות לפמיניזם, תגובה שלילית הנובעת מהצלחת הפמיניזם ומהאימה שהוא מטיל על ההגמוניה המבקשת להגן על מעמדה וכוחה). מה ניתן לעשות? ככל שיותר יצהירו "אני פמיניסטית" כך יחלש הסטריאוטיפ השלילי ותתחזק האידיאולוגיה הפמיניסטית.
העשרה: סרטון המציג סלבריטאים וסלבריטאיות אמריקניות המצהירים בגאווה "ככה נראית פמיניסט/ית" <http://www.youtube.com/watch?v=3YA13GNT8Mc>
5. "פמיניזם זה הרפורמים, נכון?"
לא. הרפורמים הם זרם ביהדות המכונים גם יהדות מתקדמת. הרפורמיות הן פמיניסטיות. אבל פמיניזם זה לא רפורמים. פמיניזם זו תפיסת עולם שכל אישה ואיש יכולים לאחוז בה, ללא קשר לאמונתם/הדתית. כך למשל, ישנן גם אורתודוקסיות שהן פמיניסטיות (עמותת קולך, מבוי סתום ועוד).
6. "אוקיי. הבנו. אין שוויון. אז מה את רוצה? למה ללמוד את זה?"
זוהי עובדה שאין שוויון בין המינים, לרעתן של הבנות. אם אנו שואפות לשוויון שכזה, שלב ראשון הינו מודעות – לשים לב לקיומו של חוסר השוויון. מודעות זו תעניק לנו, בשלב השני, את הזכות לבחור במודע האם להמשיך לצעוד במעגל המסלול השוביניסטי הנורמטיבי האורתודוקסי ה"מובן מאליה" של חיינו, או האם כדאי לבחון/לחפש אפשרויות נוספות. בשלב שלישי, מי שתבחר בכך אף תוכל לקדם את השוויון בין המינים בצורה אקטיבית (למשל באמצעות הבעת התנגדות למופעים של דיכוי נשים; או למשל לטפס לעמדות השפעה שיאפשרו לה לקדם את השוויון).
ראי נספח א – דוגמא לכך שאפשר לשנות. מדובר בפרסומת שוביניסטית למכונית משפחתית שבה הבנים מוצגים כבעלי קריירה, אומנות ואילו הבנות כיפות וכאוהבות שופינג. סטודנטיות פמיניסטיות מהאוניברסיטה העברית (תא אל"ה) כתבו אל חברת המכוניות שבחרו לתקן את הפרסומת. בנספח אנו רואות את ה"לפני" וה"אחרי" שבו החליפו את הבת המדגמנת לבת רופאה (שנת 2010).

שלד תוכנית הלימודים: תוכנית הלימודים מתחלקת לשני חצאים מבחינה כרונולוגית ואינהרנטית:

- (א) מבוא למגדר: חציו הראשון של השיעורים יתמקד בהקניית מושגים בסיסיים במגדר בפרט ובסוציולוגיה בכלל, וברכישת כלים של חשיבה ביקורתית-מגדרית.
- (ב) עבודת חקר: חציו השני של השיעורים יתמקד בכתיבת עבודת חקר - איך כותבים עבודת חקר? מבנה נכון של עבודה, בחירת שאלת חקר, איתור ביבליוגרפיה וכיוצ"ב. שלב זה כולל מלבד הוראה פרונטלית גם ליווי אישי צמוד של התלמידות/ים בתהליך כתיבת העבודה.

לאחר הגשת העבודות מגיע שלב "הרפראטים": בתקופה זו כל תלמידה תציג את העבודה שלה לפני שאר הכיתה בע"פ וכן באמצעות מצגת (פואר פוינט) אותה היא תכין מראש. הרפראטים מאפשרים לכל הכיתה להנות מהעשרה של מגוון הנושאים בהם בחרו התלמידות לחקור וכן מאפשרים למורה לנצל היטב את הזמן הנותר בין הגשת העבודות לבין סיום השנה.

רקע לנשות ואנשי חינוך אודות התוכנית "נשים וגברים מפלסטלינה":

6

תוכנית הלימודים "נשים וגברים מפלסטלינה" מופעלת בהצלחה כפיילוט בבה"ס התיכון ע"ש זיו ומרקס שבירושלים בשלוש השנים האחרונות. התוכנית מדי שנה משולבת בלימודי ההומניסטיקה בשכבה ט' ומועברת ע"י כותבת התוכנית, לילי בן עמי. התלמידים זוכים ל-3 ש"ש במחצית אחת של לימודי ההומניסטיקה. ברבעון הראשון התלמידים לומדים את נושא המגדר (מושגים ונושאים בסיסיים) ובמחצית השנייה הם בוחרים נושא לעבודת חקר וזוכים להדרכה ולליווי מהשלב הראשוני של בחירת הנושא דרך חקירתו ועד להגשת העבודה הכוללת ביבליוגרפיה אקדמית.

במהלך התוכנית תלמידות/ים רבות/ים חוות תהליך פנימי של עיצוב זהות שהקרין כלפי חוץ, כפי שמעידות התלמידות עצמן, מורותיהן, חברותיהן ומשפחתן. תוכנית זו הולידה תוצרים של התלמידות בצורת עשרות עבודות חקר בנושא המגדר וסרטון וידאו שבו התלמידות מסתכלות אחרות על הפרספקטיבה החדשה והמכוננת שהפנימה בעקבות הלימודים.

בשלוש השנים האחרונות, תלמידות ותלמידי שכבה ט' חקרו נושאים מגוונים בנושא מגדר – החל משמות המשפחה שלנו, דרך עולם הספורט, הצבא והעבודה ועד לחינוך בגיל הרך, פרסומות, ספרים וסרטים.

רוב התלמידים שלמדו בתוכנית, מספרים כי הלימודים הביאו אותם להסתכלות ביקורתית חדשה על המציאות המגדרית שסביבם. במהלך התוכנית ולאחריה, התלמידים מבקשים לחלוק עמי את ההשפעה של השיעורים על חייהם. כך למשל סיפרו לי תלמידים: "אתמול צפיתי בטלוויזיה וראיתי פרסומת שוביניסטית שהרגיזה אותי", "עכשיו בכל פעם שאבא מבקש ממני לשטוף כלים- אני שואלת אותו – מדוע הוא לא מבקש גם אחי לעשות זאת?", "בצופים כולם התחילו לקרוא לי הפמיניסטית של השבט". גם מורים ממקצועות אחרים מספרים לי על ההדים של השיעור- בשיעורים המקצועיים שלהם. על כן ערכתי סרט וידאו שבו מרואיינים תלמידים רבים ומספרים זאת בגוף ראשון.

שער א: מבוא למגדר

א. מה זה מגדר? (ר' דף לתלמידה 1)

מטרות:

1. היכרות עם המקצוע, התחום, מבנה המקצוע, דרישות המקצוע
2. היכרות עם מושגים בסיסיים, שבהם יעשה שימוש תדיר בהמשך. הערה למורה: אם ישנם מושגים מגדריים בהם את נוטה להשתמש תדירות שאינם ברשימת המושגים (כגון סקסיזם, הדרה, הסללה, פטריארכיה, דיכוי) את יכולה לבחור ללמד גם אותם בשיעור זה.
3. פתיחה נעימה וכיפית שתעשה חשק להמשיך וללמוד את המקצוע.

מערך השיעור:

- א. היכרות
- **הצגת המורה**
 - **הצגת שלד תוכנית הלימודים** (בהתאם למידע בפרק ההקדמה למורה).
 - **הצגת האופן בו ינתן הציון** (המלצה: 70% עבודת החקר + רפרט, 10% בוחן מושגים, 20% תלמידות – תלמידות מבטאת את הרצינות והאופן בו התלמידה נוהגת כתלמידה בכל הנוגע להבאת ציוד, ש"ב, איחורים, הגשת מטלות וכד').
 - **הצגת המקצוע**: תחום לימודי המגדר נלמד כיום באוניברסיטאות, בעיקר בתארים מתקדמים (תואר שני ושלישי) ואינו נלמד כמעט בבתי"ס. אף על פי כן, מדובר בתחום עתיר ידע, מאמרים והחומרים. כך למשל אם נקליד את המילה GENDER או FEMINISM באנגלית או בעברית במנוע חיפוש ברשת – נקבל מליוני תוצאות. תחום זה מעניין מאוד גם מכיוון שהוא נוגע כמעט לכל פן בחיים, החל מחיינו הפרטיים בחדר השירותים מול המראה, דרך האופן שבו מתנהלת המשפחה שלנו – ההורים למשל, היחסים שבינו לבינה, דרך הטלויזיה המוסיקה הסרטים הספורט הצבא הממשלה ועד לשפה ולצורת החשיבה שלנו. למעשה תוכלו לכתוב את עבודת החקר כמעט בכל תחום – כל עוד תכתבו אותה מזווית הראיה המגדרית.
 - **לשון נקבה**: במידה והמורה נוהגת לדבר או לכתוב בלשון נקבה כלשון סתמית ובמידה והתלמידות אינן רגילות לכך – מומלץ להסביר בשלב זה את הראציונל שבכך.
 - **FAQ**: עייני בתוך ההקדמה למורה לעיל.

ב. למה ללמוד מגדר?

זוהי עובדה שאין שוויון בין המינים, לרעתן של הבנות. אם אנו שואפות לשוויון שכזה, שלב ראשון הינו מודעות – לשים לב לקיומו של חוסר השוויון. מודעות זו תעניק לנו, בשלב השני, את הזכות לבחור במודע האם להמשיך לצעוד במעגל המסלול השוביניסטי הנורמטיבי האורטודוקסי ה"מובן מאליו" של חיינו, או האם כדאי לבחון/לחפש אפשרויות נוספות. בשלב שלישי, מי שתבחר בכך אף תוכל לקדם את השוויון בין המינים בצורה אקטיבית (למשל באמצעות הבעת התנגדות למופעים של דיכוי נשים; או למשל לטפס לעמדות השפעה שיאפשרו לה לקדם את השוויון).

8

ג. **האזנה לשיר "רוצה בנות" מאת להקת חובבי ציון.** טרם ההאזנה לחלק לתלמידות את מילות השיר (ר' דף לתלמידה 1).

ד. דיון:

בנות, איך הרגשתן בפעם הראשונה ששמעתן את השיר?
בנים, איך הרגשתם בפעם הראשונה ששמעתם את השיר?
איך הבנות מוצגות בשיר?
איך הבנים מוצגים בשיר?

בשלב זה בדרך כלל הבנות מביעות חוסר נוחות מן האופן בו מוצגות הנשים בשיר ואילו הבנים רואים בשיר כשיר משעשע. רבות/ים שמות/ים לב כי בשיר ישנם ביטויים ברורים של החפצה, זלזול בנשים והתייחסות אליהן כאל אובייקט מיני בלבד, כזולות. מנגד הבנים מוצגים כמי שרק מחפשים מין ולא משנה להם מיהי הפרטנרית.

- * את התשובות לכתוב על הלוח בטבלה.
- * במהלך הדיון, במקרים רבים ישנן תלמידות האומרות שהשיר מציג את הבנות כחפץ. בהזדמנות זו כדאי ללמד את המושג החפצה.
- * המורה יכולה לבחור שיר סקסיסטי אחר, חדיש יותר. חשוב שיהיה מדובר בשיר פופולארי, שהתלמידות מכירות ואף אוהבות.

ה. ללמוד את המושגים: מגדר, מין, שוביניזם, פמיניזם, החפצה.

- * להדגיש את חשיבות המושג "מגדר" כמושג המרכזי של הקורס, שכן למעשה אנו לומדות **מגדר**.
- מגדר** - ההבדלים התרבותיים שבין בנות לבין בנים. לדוגמא: שיער ארוך לבנות ושיער ארוך לבנים.
- מין** - ההבדלים הביולוגיים שבין בנות לבין בנים. לדוגמא: איברי מין.
- שוביניזם** - שוביניזם גברי הוא האמונה בעליונות המין הגברי והצדקת העדפתו על-פני המין הנשי.
- פמיניזם** - מערכת של אמונות ורעיונות המשתייכים לתנועה חברתית המתייחסת לאפליית נשים ונאבקת נגדה על מנת להשיג שוויון זכויות בין נשים לגברים.
- החפצה** - התייחסות ליצור חי (בן אדם או בעל חיים) כאל חפץ. פורנוגרפיה מעודדת החפצה של בני-אדם ושל נשים בפרט.

חומרי עזר לגיוון מתודי

האזנה לשיר "רוצה בנות" / חובבי ציון

מאמר על החפצת נשים בפרסומות: לילי בן עמי, "כמה את שווה, טובה או עולה?", ynet, 07.03.2011
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4038067,00.html>

ב. השפה העברית (ר' דף לתלמידה 2)

שפה אינה ניטראלית אלא נושאת ערכים גבריים כי המציאות וההיסטוריה הן פטריאכליות. אי השוויון בין הנשים לבין הגברים בא לידי ביטוי גם בשפה העברית, כמו גם בשפות אחרות. כלומר- בעצם הדיבור והכתיבה אנו תורמות לדיכוי הנשים/הבנות.

מומלץ לדבר בהרחבה על הבעיות שבמילה "בעל" במשמעות של איש, בן זוג; שכן זוהי מילה שגורה ביותר גם בעולמן של התלמידות.

10

בעלי

מתי אנו משתמשות במילה בעל?

מי בעל הקלמר? מי בעל התיק? מי בעל הבית? מי בעל הכלב? מי בעל האשה? המילה בעל היא מהמילה בעלות, בעילה. האשה נתפסת כרכוש הגבר. לפני הנישואים היא רכוש האב ונושאת את שם משפחתו, ולאחר נישואיה היא רכוש החתן¹ ונושאת את שם משפחתו. הכתובה היא שטר קניין. הגבר לא מכנה את אשתו "בעלתי", הוא מכנה אותה "אשתי" = האשה שלי. היא כן מכנה אותו בעלי. זה כאילו היא אומרת: אני העבד שלך.

אישי - "אישי" היא המילה הרווחת והשכיחה בתורה עבור האיש הנשוי לאישה. "בעל" במשמעות זו נדירה הרבה יותר (!) ומכאן אנו למדוד ש"אישי" הייתה המילה הנהוגה באותה תקופה (אברהם היה אישה של שרה). ראוי שנחזור למקורות בנקודה זו.²

"תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעָלִי" הושע ב 18: הקשר הפסוק בספר הושע מתייחס לדימוי השכיח שבו ה' מדומה לחתן ועם-ישראל מדומה לכלה. באותו קטע ה' מבקש שעם ישראל יהא נאמן לו ולא יעבוד את הבעל. ה' מבקש מערכת יחסים של נאמנות, אהבה, הדדיות. ואכן - מערכת יחסים זוגית תקינה ובריאה תהיה של איש ואישה, ולא של בעל ואשה. נכון ש"בעל" בטקסט מתכוון לאל הבעל, אך אין להתעלם מהעובדה שעבור ה' נבחרה המילה "אישי" ולא 'אדוני' וכך הושע משלים את המטאפורה בצורה חלקה ויפה (איש ואישה- הדדיות, ולא אדון ואישה).

* בעניין זה מומלץ להציג לתלמידות את המכתב שכתב בן גוריון ובו הוא מסביר מדוע לדעתו יש לומר אישי ולא בעלי (ר' דף לתלמידה 2).

¹ בהרבה סרטים אמריקאיים או באגדות ילדים קלאסיות, ישנה סצנה שבה החתן מבקש את יד האשה מאביה או מבקש מהאב רשות לשאת את הבת. עד היום, בטקס החתונה האמריקאי המסורתי- בהליכה אל החופה- האב "מוסר" את בתו לחתן, בכך היא עוברת מיד ליד, "העברת בעלות", באופן סמלי. סיטואציות אלו משקפות בעלות על האשה ועל רצונותיה.

² "אישי" מוזכר ב- 82 מקומות. לעומת זאת, "בעל" במשמעות בן זוג מופיע רק 13 פעמים במקרא. לדוגמא: בראשית ג 6, 16, טז 3, כט 34, ל 15, ל 18, ל 20; במדבר ה 13, 29, ל 8, 9; שופטים יג 6, יט 3; מלכים ב ד 14; שמואל ב יד 5, 7; יחזקאל טז 45; רות א 3

עקרת בית

רוב עקרות הבית הן נשים. יותר מכך - מדינת ישראל מכירה רק בנשים כעקרות בית (אשה נשואה שאינה עובדת מוגדרת כ"עקרת בית" ופטורה מתשלום ביטוח לאומי. לא כך לגבי גבר "עקר בית").³

האם למילה עקרת בית יש קונטציה חיובית? ניתן לפצל את התשובה לשניים: מבחינת השפה העברית ומבחינת תפיסת החברה (סטטוס חברתי).

מבחינת השפה – לא. מה מקור הכינוי עקרת בית? מהמילה עקרה. עקרה זוהי מילה עם קונטציה שלילית בתרבות היהודית של אי-פוריות. האם עקרת הבית איננה פוריה? האם עבודתה איננה נושאת פירות ותוצרים? כמובן שלא. * יש הטוענים שמקור הכינוי במילה "עיקר", עיקר הבית. עם זאת, מבחינה דקדוקית זה בעייתי (בגלל הניקוד).⁴ מבחינת החברה- לא. נשים לא רוצות להיות עקרות בית היום, אלא הן רוצות לעבוד. עבודה מוגדת כסוג של הגדרה עצמית, מימוש עצמי.

עם כל זאת- האם עקרת הבית באמת לא עובדת? עקרת הבית למעשה עובדת בעבודות הכי קשות פיזית, הכי מתישות, מלוכלכות והכי לא מוערכות שיש. עקרת הבית עובדת הרבה מאוד שעות, יותר מבעבודה רגילה של 8-9 שעות ביום, בעבודות ניקיון, סדר, כביסה, בישול, קניות לבית, עיצוב הבית, אחזקת הבית וטיפול בילדים (ולפעמים גם באיש). מכאן- לא רק שעקרת הבית עובדת קשה מאוד והרבה מאוד – עבודתה איננה מוערכת הן מהבחינה

³ במדינת ישראל גבר אינו יכול לקבל מעמד חוקי של עקר בית, שכן המעמד הייחודי הזה שמור לנשים בלבד

<http://www.notes.co.il/uripaz/69050.asp>

מכאן שלפי החוק כנראה משהו בגנים הניקביים שלנו מיעד אותנו לעבודות הבית, הניקיון, הבישול והטיפול בילדים; מגד הגנים הזיכריים מיעדים אותם להיות בעלי הפרנסה ומקבלי השירותים בבית מהרעייה.

⁴ בשנת 2007 האקדמיה ללשון קבעה שאת לשון הזכר "עקר בית" יבטאו עם סגול בעי"ן ובקו"ף מתוך המשמעות "עיקר" ולא "עקר".

החברתית (סטטוס) והן מהבחינה הכלכלית (צבירת פנסיה למשל⁵).

מזכירה אלקטרונית

מדוע לא אומרים "מזכיר אלקטרוני" בלשון זכר? מכיוון שכמעט תמיד המזכירה היא אשה (והמנהל הוא גבר).
מעשה אימרו "משיבון".

מקצועות

לצייר על הלוח את הטבלה מימין (ללא טור ההערות) ולתת לתלמידות להשלים אותה.

המילים המודגשות הן המילים שיוצגו בטבלה. התלמידות ישלימו את המילים החסרות בטבלה.

טבלה למורה			טבלה לתלמידות	
הערות	נקבה	זכר	נקבה	זכר
האם אפשר לומר חייט בנקבה? לא. למה? אילו מבין שני המקצועות נשמע יוקרתי יותר? בעל סטטוס גבוה יותר? חייט. המקצוע הגברי.	תופרת	חייט	תופרת	
מזכיר זהו תפקיד בכיר בד"כ, כגון מזכיר הממשלה, מזכיר ישוב (הוא מנהל הישוב). למשל, כשח"כ דליה איציק התמנתה לתפקיד המכובד של מזכירת הכנסת- היא הקפידה על כינויה בתואר הזיכרי "מזכיר הכנסת".	מזכירה	מזכיר	מזכירה	
בהמשך לדוגמא זו – שף, טבחית.	ספרית	מעצב שיער	מעצב שיער	

⁵ הרחבה בעניין צבירת הפנסיה: במקרה של גירושם לאחר הרבה שנות נישואים – נוצר מצב שבו לגבר יש פנסיה יפה, שכן בכל אותן שנות נישואים הוא קיבל סביבה נוחה לעבוד ולהתקדם בעבודה (כי אשתו בישלה בעבורו, כיבסה, טיפלה בילדיו ובערבים כו'); ואילו האשה לא צברה (או צברה מעט) פנסיה. זאת מכיוון שעבודת הבית שלה נטולת ערך כספי. כתוצאה מכך היא נותרת ענייה לאחר הגירוש, על אף שעבדה ומילאה את חלקה בתא המשפחתי.

גננת / מטפל	גננת	גננת / מטפל (במעון יום)	
דוקטור פרופסור	אין בנקבה	דוקטור פרופסור	
ראש ממשלה	אין בנקבה	ראש ממשלה	
אב בית הדין (השופט הראש ההרכב בבימ"ש)	אין בנקבה	אב בית הדין (השופט הראש ההרכב בבימ"ש)	
רב, רבי	רבה? רבה?	רב, רבי	
אדון	גברת	אדון	
רופא ואחות / מנהל ומזכיר	רופאה ואח / מנהלת ומזכיר	רופא ואחות / מנהל ומזכיר	

גנן משמעו לרוב אדם העובד בגינה. אם כך, כיצד קוראים לאשה העובדת בגינה? גננית. גנן העובד עם ילדים – אין מילה יחודית. זה כך מכיוון שזה נדיר. רוב המטפלות בילדים הן נשים.			
הסיבה היסטורית. בעבר לנשים אסור היה ללמוד ולהשכיל. בתואר היוקרה יכל לאחוז גבר בלבד.			
בימנו, שופטת העומדת בראש הרכב בית הדין בבית המשפט מכונה כך: "אב בית הדין, כבוד השופטת דורית בייניש".			
ביהדות האורתודוקסית תפקידי הנהגה סגורים בפני המין הנשי. בקרב זרמים אחרים ביהדות (קונסרבטיבים, רפורמים ועוד) נשים מוסמכות לתפקיד הרבנות. ישנו ויכוח לגבי ההגדרה של התפקיד, יש הנוהגות כך ויש הנוהגות אחרת. אין מקבילה בנקבה למילה "רבי". רבנית – משמעות המילה היא לא רב נקבה; אלא אשת הרב שזוכה בתואר רק מעצם היותה נשואה לרב ולא בזכות השכלתה או כישוריה או ניסיונה.			
אדון, אדונית. במילה זו טמונה משמעות כוחנית של שליטה ועליונות. המילה אף משמעת יחד עם שם האל. לדוגמא "אדון עולם".			
אנו לא רגילים לומר "רופאה ואח" אלא "רופא ואחות". בנקל ניתן לשים לב שהמקצוע של הזכר הוא בעמדה בכירה יותר מאשר המקצוע של הנקבה. מדוע כך מקובל לדבר? כאשר נתבקש לתת דוגמא למקצוע עריכת הדין נאמר מיד "שופט" או "עורך דין", אך לגבי מקצוע בסטטוס נמוך יותר כגון ניקיון – נאמר מיד "עוזרת בית" או "מנקה" בלשון נקבה.			

לשון זכר כבירת מחדל

בעברית יש לדבר בלשון זכר בכיתה גם אם יש זכר אחד בלבד בחדר וכיתה מלאה בנות. זאת מכיוון שלשון סתמית ולשון ברירת המחדל היא זכר, ביחיד וברבים.

בחינות הבגרות בישראל מנוסחות בלשון זכר: הסבר, הדגם, נמק...

14

היכן עוד אנו נתקלות בלשון זכר? בשלטים בכביש "האט" "ברוכים הבאים"; באתרי אינטרנט "צור קשר" הוסף תגובה" "לחץ כאן".

כל הזמן מדברים אל הבנות בלשון זכר והן מתרגלות לכך – להיות ה"אחר" בחברה. זאת אף על פי שנשים אינן מיעוט. למעשה נשים הן הרוב בחברה (51.4%).

שפות אחרות:

אפליית הנשים באה לידי ביטוי כמעט בכל חברה. להלן דוגמאות לאפליית נשים באנגלית ובצרפתית.

צרפתית: כמו בעברית, גם בצרפתית יש זכר ונקבה וגם שם לשון ברירת המחדל היא לשון זכר.

דוגמא נוספת: תואר של כבוד לפלונית/ת היא מסייה לגבר ומאדאם או מדמוזל לאשה – בהתאם למצבה המשפחתי (נשואה או לא נשואה בהתאם). כלומר- באירועים רישמיים- אין לך ברירה אלא להודיע בריש גלי לכל מאן דבעי האם את פנויה "למכירה" או לא, האם אתרע מזלך ומצאת בן-זוג או שמא את רווקה זקנה? הגבר לעומת זאת רשאי לשמור על פרטיותו, כיאה למי שאינו עומד בחלון הראווה ומוצע למכירה.

אנגלית

על אף שבאנגלית אין זכר או נקבה, השוביניזם מושרש עמוק גם בשפה זו.

1. בדומה לצרפתית, גם כאן תואר של כבוד לגבר הוא Mr. (מיסטר) ואילו לגברת יש שני תארים: Mrs. (מיס) או Miss (מיסס), נשואה או רווקה בהתאם. מאוחר יותר נוסף ה"מיז" Ms. כתואר לאשה שאינה מסגיר האם היא רווקה או נשואה. עם זאת, ד"ר ניטה שוחט מציגה תמונה לפיה כעת יש מסמכים רישמיים המבקשים לסמן האם את:

- Mr. = גבר ☒
- Mrs. = אשה נשואה ☒
- Miss = אשה רווקה ☒
- Ms. = פמיניסטית ממורמרת ☒

כך שנוצר מצב שה"מיז", במקרה זה, הביא לחדירה עוד יותר עמוקה לפרטיות של האשה (שצריכה לבחור בין שלושה מצבים) בניגוד לגבר שנותר באנונימיות המובהקת של ה"מיסטר".

2. התואר של "מיסס" בעייתי מבחינה חמורה נוספת: הוא מבטא שייכות ובעלות של האשה לגבר במפורש. עד כדי כך – ששכיח מאוד בארה"ב לכנות אישה בשמו המלא של האיש שלה, ללא ציון שמה הפרטי. לדוגמא, מיכל ואופיר כהן נשואים. אזי אופיר יכונה "מיסטר אופיר כהן" ומיכל תוכנה "מיסס אופיר כהן".

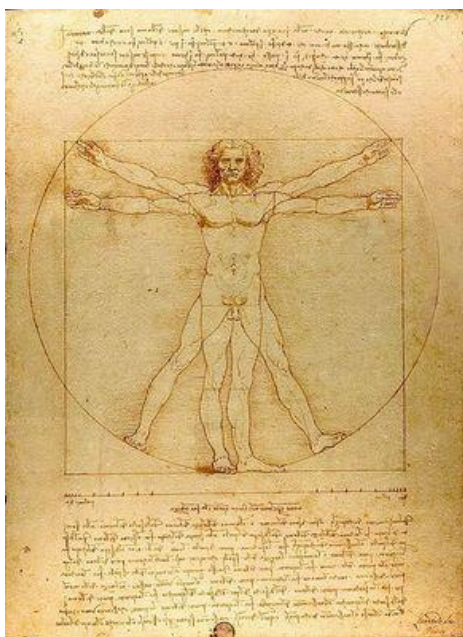
3. ההיסטוריה History היא בעצם ההיסטוריה/הסיפור שלו, של הגבר His-story.

גם המילה אנושות באנגלית Mankind מורכבת מהמילים – סוג של גבר Man-kind .

בן אדם

הביטוי "בן אדם" מבטא כל יצור אנושי, כל אדם. הביטוי "בן אדם" הוא פעמיים זיכרי. ניתן להבין זאת בהשוואה לביטוי המקביל "בת חווה". בהמשך לכך, ההוגה הפמיניסטית עו"ד אורית קמיר משתמשת בביטוי "כבוד חווה" בהתייחס ל"כבוד האדם" של נשים.

כאשר אנו צריכות לדמיין בן אדם. דמות כלשהי. מה אנו מדמיינות? אשה או גבר?

בשאלה זו התלמידות תמיד עונות "גבר".

בתמונה משמאל של לאונרדו דה-וינצ'י אנו רואות את "דמות האדם" באופן הממחיש שוב נקודה זו. כלומר, דה וינצ'י צייר ציור הממחיש את הגאונות שבבריאת האדם – את העובדה שהגובה שלנו הוא גם האורך שבין קצה אצבע אחת לקצה האצבע השניה וכד'. דמות האדם אותה בחר לצייר דה וינצ'י היא כמובן דמות זיכרית. דמות האדם "ברירת המחדל" הוא זכר, גבר. האשה נמצאת בעולם הזה, אבל היא "האחר". היא תוסף לעולם. היא לא המרכז שלו. לכן גם השפה מבקשת לדבר בלשון זכר כלשון ברירת מחדל.

תרגיל בדמיון מודרך:

עצומנה את העיניים ודמיינו עולם שבו כל הזמן מדברים אליכן בלשון נקבה, השלטים, המבחנים, המורות, ברחוב. דמיינו עולם שבו ראש הממשלה אשה, הנשיאה אשה, הרמטכ"ל אשה והמפכ"ל אשה. יש 30 שורות בממשלה וכמעט כולן נשים.⁶ כאשר את הולכת לראיון עבודה - מראיינת אותך אשה. הבוסית שלך אשה. איך את מרגישה כאשר את מתהלכת בעולם כזה?

התשובה: נוח יותר. זהו עולם שבו את כבר לא ה"אחר".

שמות

תרגיל כיתתי:

- (1) ציינו שמות פרטיים שטמונים בהם מילים המסמנות זכרים, כגון: אב, בן, זכר. המורה כותבת את תשובות התלמידים על הלוח. התשובות האפשריות הן רבות מאד. למשל: אבי, אבשלום, אביהוא, בני, זכריה, אביה, אביאל, אביטל, אביגיל, בן, ראובן.
- (2) ציינו שמות פרטיים שטמונים בהם מילים המסמנות נקבות, כגון: אם, בת, נקבה. שמות משפחות זרות אינן קבילות (כגון אמילי). התשובות האפשריות הן בודדות, כגון: בתיה, בתאל.

שם המשפחה לאחר הנישואין

כיום שם משפחתך הוא השם של אביך ולאחר נישואיך שמך יהיה השם של "בעלך". משם של גבר אחד לשם של גבר אחר... שמותיהן של הנשים, יחד עם השושלות שלהן, נמחים מהזיכרון (האם אתן יודעות לומר מהו שם הנעורים של הסבתות שלכן?? ושל הסבים??). השם שלך זה הזהות שלך. כך כולן מכירות אותך בכיתה, בבה"ס, בשכונה, ברשת האינטרנט (בפייסבוק למשל). במדינת ישראל- עם הנישואים משרד הפנים משנה אוטומטית את שם משפחתך לשם של אישך. אם אינך מעוניינת בכך, תצטרכי לפנות אל משרד הפנים ולעבור בירוקרטיה מייגעת על מנת לקבל את שם משפחתך בחזרה. איך היית מרגישה אילו המציאות היתה הפוכה? איך אתה היית מרגיש אילו היית יודעת היום שעם הנישואים שלך תצטרך לקחת את השם שלה, וכך גם יקראו ילדייך היקרים?

⁶ נכון לעת כתיבת הדברים, דצמבר 2010, ראש הממשלה גבר, הנשיא גבר, הרמטכ"ל גבר והמפכ"ל גבר; מתוך 30 שרים בממשלה, רק 2 הן נשים. כמובן שהרשימה עוד ארוכה.

השוביניזם בא לידי ביטוי באופן בוטה ביותר בסלנג, שפת הרחוב היומיומית. בסלנג- להתנהג כמו בת זה קללה ולהתנהג כמו בן זה מחמאה.

להלן ביטויים לדוגמא:

"גבר גבר", "איזה גבר את!", "יש לו ביצים" – פידבק חיובי, מחמאה.
 "בוכה כמו ילדה", "מה אתה- בחורה?!", "מנהגים כמו כוסיות", "יא נקבה" – פידבק שלילי, גנאי.
 "רואים מי לובש את המכנסים בבית" – רואים מי הבוס, מי שולט, המנהל של הבית הוא הגבר, הלובש את המכנסים. אם השולטת בבית היא האשה- אומרים לה את המשפט הזה, שכן היא מתנהגת כגבר.

שורשי מילים

גבר- גיבור, גבורה, להתגבר, גבר במשמעות ניצח/הביס. נקבה- נקב, חור.
 זכר- זיכרון. נשיות- נשייה (שכחה).

מטבעות לשון

בית אב= משפחה גרעינית. הבית של האבא (ולא של האמא).
 מאב לבן= העברת הידע החשוב ביותר במסורת עובר רק מאבות לבנים (שידעו קרוא וכתוב).
 בין אדם למקום ובין אדם לחברו= כיצד היית מתרגמות את הביטוי הזה ללשון נקבה?
 נולד לך בן זכר= ביטוי המדגיש פעמיים את העובדה שהילוד הוא ממין זכר. הביטוי בעל קונוטציה חיובית מאד. אין ביטוי מקביל "נולד לך בת נקבה".

חומר עזר לגיוון מתודי:

1. ר' דף לתלמידה 2: דוד בן גוריון מסביר מדוע לדעתו יש לומר אישי ולא בעלי.
2. סרטון יוטיוב – מערכון הומוריסטי של החמישייה הקאמרית: הוא והיא (קרן מור) יושבים על ספה. היא פמיניסטית והוא מנסה לספר משהו. עם כל מילה שהוא אומר – היא מתקנת אותו ומוסיפה את לשון הנקבה למילים כדי שידבר גם בלשון נקבה: "אנחנו הרי יודעים שכל אדם או אישה יכול או יכולה"...
<http://www.youtube.com/watch?v=WT9mWgy6EsQ>
3. מאמר על הבעייתיות המגדרית במילה "בעלי": לילי בן עמי, "תקראי אישי ולא תקראי עוד בעלי",
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4102769,00.html> ynet, 05.09.2011

ג. תוכניות טלוויזיה, טלנובלות, סרטים

(ר' דף לתלמידה 3)

תרגיל:

ללא הסבר מקדים, המורה מבקשת מהתלמידות לזרוק לאויר שמות של סרטי קולנוע שוברי קופות.⁷ את שמות כל הסרטים שנקבו בהם התלמידות – המורה רושמת במפוזר על הלוח. לאחר שהלוח מלא שמות- המורה מקיפה בעיגול אדום את כל הסרטים שבהם הגיבורה נקבה (למשל הסרט טומב ריידר) ובכחול את כל הסרטים שבהם הגיבור זכר (למשל הסרט שרק) ובשני הצבעים כאשר יש נקבה וזכר גיבורים (למשל הסרט טיטניק).⁸ בסופו של התרגיל מתקבלת תמונה ברורה – הצבע השולט על הלוח הוא כחול.⁸

ברוב המכריע של המקרים - הגיבור הקולנועי בסרט שובר-הקופות הוא **גבר לבן הטרוסקסואל מהמעמד הבינוני גבוה**, ע"פ חוקרת הקולנוע ד"ר רעיה מורג.

מהן ההשלכות המגדריות של המצב הלא שוויוני הזה?

1. בתעשיית הקולנוע – לנשים שחקניות קשה יותר להצליח ולבנות קריירה מצליחה מאשר גברים. ראשית בגלל שבתפקידים הראשיים בד"כ ישנם גברים (כפי שראינו) ושנית מכיוון שעולם המדיה והתקשורת של התרבות הפופולארית (סרטים, חדשות, סדרות וכו') מציב רף דרישות גבוה יותר כלפי האשה מאשר כלפי הגבר. האשה נדרשת להיות צעירה יותר ויפה יותר מאשר הגבר. בקולנוע ובטלוויזיה דמויות רבות של גברים מפורסמים מבוגרים, שמנים ומכוערים. מנגד, נשים נעלמות מהמסכים עם התבגרותן וכמובן שהן נדרשות להיות תמיד יפות וחטובות.

2. מסרים חברתיים והנצחת עליונותם של הגברים: כשלא מדובר בסקס או ביופי, לגברים יש הרבה יותר חשיפה בתקשורת. דהיינו, ראינו שהגבר הוא בדרך כלל הגיבור בסרטים ובסדרות – הוא זה המקבל את עיקר הבמה. כתוצאה מכך נובע מסר חברתי סמוי לפיו גברים הם הראויים לתפקידים הבכירים, היצוגיים והניהוליים – התפקידים היוקרתיים שזוכים לבמה ולאור זרקורים. מסר זה מנציח את המצב הנוכחי של חברה פטריאכלית ומדכאת נשים. מסר חברתי נוסף הוא לגבי אידיאל היופי והחפצת נשים.

⁷ סרטים שוברי קופות הם שגרפו בקופות הקולנוע מאות מיליוני דולרים. בד"כ מדובר סרטים הוליוודים (ולא "סרטים זרים" או סרטים אומנותיים) שעלות הפקתם היתה מיליוני דולרים. סרטים אלו משתייכים לקטגוריה של "תרבות פופולרית" שכן הם בעלי חשיפה עולמית לקהל של מאות אלפי ואף מיליוני צופים ועל כן השפעתם התרבותית על החברה משמעותית מאוד.

⁸ לחילופין - ניתן לעשות את אותו התרגיל עם שמות של "סלברטים" (אנשים מפורסמים, כמו קרייני חדשות, שחקנים, זמרים). לא מומלץ לעשות את שני התרגילים – שכן סביר להניח שלאחר הפעם הראשונה, התלמידות יבחרו בכוונה גיבורות נשים.

צפייה מונחית בסרט שובר קופות

בשיעור זה התלמידות ירכשו כלים לצפייה ביקורתית מגדרית בסרטים.

הנחת היסוד: כמעט בכל תוצר של התרבות הפופולארית ניתן לראות ביטויים מובהקים של שוביניזם. הדבר בא לידי ביטוי באופנים שונים: התפקידים של הדמויות, המקום שבו הן מצולמות (ספירה ציבורית או ביתית), החפצה של נשים, זווית צילום מבעד לעין גברית סקסיסטית ועוד.

קריטריונים לבחירת סרט:

1. חובה שיהא זה סרט שובר קופות (שהכנסותיו נאמדות במיליוני דולרים, בהתאם לכך תפוצתו וחשיפתו בעולם הינה למיליוני צופים ועל כן השפעתו התרבותית רחבה ביותר).
2. סרט שתוכנו מאפשר ניתוח מגדרי ברמת הכיתה.
3. מומלץ סרט המתאים להקרנה במסגרת בית-ספרית (ללא סצינות מין ואלימות).
4. סרט שאורכו תואם לאורך השיעור (עד שעה וחצי, במקרה של שיעור כפול).

כדאי לאפשר מראש לתלמידות לבחור להביא את הסרט שיוקרא בכיתה. זאת על מנת לאפשר להן להביא סרט פופולארי בן התקופה. אם המורה תמצא שהסרט מתאים לקריטריונים – הוא יוקרא בכיתה. דוגמא לסרט: משפחת סופר על, דמדומים.

בעת הצפייה בכיתה – התלמידות תקבלנה דף "דוח צפייה" שאותו יש למלא תוך כדי הצפייה (ר' דף לתלמידה 3).

לאחר הצפייה – יערך דיון על הסרט בעזרת דוח הצפייה שמילאו התלמידות. בדיון תהא התייחסות לאפיון דמות האשה, הגבר, מבט המצלמה הגברי והמסרים המגדריים/סקסיסטים.

תרגיל לבית: צפו בתוכניות טלוויזיה אהובות ושימו לב לשחקניות ולשחקנים. האם יש שחקניות מכוערות? מבוגרות? שחקנים מכוערים? מבוגרים כיתבו את דעתכן על מה שצפיתן.

חומר עזר לגיוון מתודי:

הסרטון מציג את "מבחן בצ'דל" - על שם היוצרת האמריקאית אליסון בצ'דל הבוחן כל סרט על פי שלוש שאלות:

1. האם יש בו לפחות שתי נשים והאם יש להן שמות?
2. האם הן מדברות זו עם זו?
3. האם הן מדברות זו עם זו על נושא שאינו גברים או יחסים?

מסתבר שסרטים רבים מאוד אינם עונים על שלוש הקריטריונים.

<http://www.youtube.com/watch?v=bLF6sAAMb4s>

ד. מבוא לסוציולוגיה וסטריאוטיפים מגדריים

האם לדעתכן תכונות אופי הן נרכשות או תורשתיות?
מה עושה את האדם – הגנים שלו או התנסויותיו האישיות מאז שנולד?
האם למשל, כישרון ציור שרץ במשפחה הוא פרי תורשה או למידה?

20

תכונות גופניות רבות, כגון צבע עיניים, גובה, סוג דם, נקבעות ע"י גנים מורשים מההורים. אבל מה עם תכונות אופי? עם התנהגות? האם זה מורש, או שרכשנו את זה בגלל שאנו חיים עם אמא ואבא והם משפיעים עלינו?

סיפור ילדת הזאב - למידת ההתנהגות מהחברה (הגישה לפיה ההתנהגות איננה מולדת):

ספרו של ארנולד גזל "ילדים בין זאבים"⁹ מספר את סיפור חייה של קאמלה, נערת הזאב של הודו. הספר מבוסס על יומנו של הכומר ג'וזף סינג, מיסיונר הממונה על יתומים בצפון הודו, שמצא במאורת זאבים שתי ילדות - קמאלה ואמלה אותן ניסה להחזיר לחברת בני האדם בשנת 1920.

קאמלה נולדה באביב 1912. היא היתה כבת שישה חודשים כאשר נלקחה על ידי זאבה מהשדה שבו עבדה אמה בקרבת מקום. קמאלה התינוקת שמרה על חום גופה באמצעות התקרבלות עם גורי זאבים ויניקה חלב אם מהזאבה. קאמלה גדלה והפכה לנערת זאב: היא רצה עירומה על ארבע, יללה בלילות, אכלה בשר נא ובשר נבלות. כמו הזאבים, היתה לה תאוה לבשר, ראייה טובה בחושך ולא נדדקה לבגדים בקור. קמאלה נהגה לצאת החוצה בלילה בלבד ולא ביום, לא ידעה לדבר או לצחוק. כעבור שנים אחדות, צורפה לעדר הזאבים תינוקת אדם נוספת בשם אמלה. כאשר קאמלה נמצאה היא היתה בת 8 ואילו אמלה בת שנה וחצי.

בסתיו של שנת 1920 הופצה שמועה כי ישנן שתי דמויות רפאים הרצות עם הזאבים. הכומר ג'וזף סינג ערך תצפית מעץ גבוה וראה שני ילדים דמויי זאב רצים על כפות הידיים והרגליים יחד עם הזאבים. סינג בנה מלכודת והצליח ללכוד את שתי הילדות. הוא שם אותן בבית היתומים שאותו ניהל. השינוי לא היה קל עבור אף אחד. הבנות רצו על ארבע, ליקקו את השתייה, ונשארו בחוץ ליילל כל הלילה. אמלה בת השנה וחצי הסתגלה הרבה יותר מהר מאשר קאמלה. היא השתמשה במילים וויתרה על התנהגות-הזאב שלה די ברצון. השינוי של קאמלה בת השמונה לקח הרבה יותר זמן ואנרגיה. בשלב מסוים קמאלה הצליחה ללכת זקוף, אך למרות שסינג ניסה ללמדה לדבר היא רכשה כשלושים מילים בלבד. אחרי תשע שנים בטיפול של בית היתומים, היא מעולם לא הצליחה להסתגל לחברת בני האדם ובגיל 16 מתה.

גזל כתב כי סיפורה של קאמלה מראה לנו עד כמה אנו נולדים עירומים מנטלית ועד כמה החברה והתרבות מעצבת את מי שאנחנו.

⁹ Arnold Lucius Gesell, Wolf Child and Human Child, 1942

תכונות נשיות ותכונות גבריות – מה זה?

לבקש מהתלמידות לציין תכונות נשיות ותכונות גבריות ולפרוס את התכונות הללו על גבי הלוח, בטבלה. למשל:

תכונות נשיות: עדינות, רגישות, אסטרטיות, חובבות סדר וניקיון, אוהבות ילדים
תכונות גבריות: כוחניות, אסרטיביות, כריזמה, מנהיגות, יוזמה, אוהבים מין.

מבט סוציולוגי וחשיבה ביקורתית

יש להסביר לתלמידות כי לימודי מגדר מהווים תחום דיסיפלנרי רחב ביותר הנלמד במוסדות הלימוד להשכלה גבוהה, ובעיקר דווקא בתארים המתקדמים (תואר שני ותואר שלישי). לימודי מגדר כמעט ואינם נלמדים בבתי ס"ס מכיוון שהם דורשים יכולת חשיבה ברמה גבוהה ביותר - חשיבה ביקורתית, מעין "מבט-על" וחיצוני למציאות שבתוכה כולנו חיות. אף על פי כן, מדובר בדיסיפלינה פופולרית ומעניינת ביותר (ניתן להציע לתלמידות לחפש בגוגל את המילה "מגדר" או gender ולהיווכח כי יש מליוני תוצאות).

לימודי מגדר נוגעים בכל תחומי החיים ועל כן את עבודת החקר ניתן יהא לכתוב כמעט בכל נושא. כך למשל - צבא, ספורט, פרסומות, סרטים, אהבה, אגדות ילדים, מערכת החינוך, דת, פוליטיקה ועוד.

לימודי מגדר מהווים תת-תחום של מדעי החברה (סוציולוגיה). בלימודי מדעי החברה באקדמיה חוקרים את החברה שבה אנו חיים, או חברות שכונות (אנתרופולוגיה). הסוציולוגית מנסה לאמץ מבט על על החברה שלה, כמעט כמו חייזרית שנחתה עכשיו בכדור הארץ ומתבוננת על החברה.

תרגיל היאקירמא: ר' דף לתלמידה 4.

לאחר קריאת טקסט היקיראמא בכיתה יש לשאול: מה דעתכן על שבט היקיראמא? על החיים בשבט? מה ההבדל בין החיים שלנו לחיים של א/נשי השבט?

הסבר: יקיראמא זה אמריקאי בהיפוך אותיות. הטקסט למעשה מתאר את התרבות האמריקאית המערבית. המקדש בבתים זה חדר השירותים. קופסת הקסמים זה ארון התרופות או התמרוקים

הנמצא בשירותים. הטקסט מתאר הליכה לרופאת שיניים, צחצוח שיניים, גילוח זיפי הפנים של הגבר ועוד.

הטקסט הזה הינו למעשה משחק מחשבה המסייע לנו לנסות ולהסתכל על התרבות שלנו בעין חיצונית וביקורתית, כמעט כמו "חייזר" שבא מעולם אחר לכאן כדי ללמוד על התרבות שלנו. הטקסט הזה נלמד גם בלימודי אנתרופולוגיה וסוציולוגיה כדי להבהיר לסטודנטיות את נקודת המבט שעליהן לאמץ כחוקרות תרבות זרה- נקודת מבט ה מתיימרת להיות אובייקטיבית והמשתדלת להיות כמה שפחות פרשנית.

מה אנו יכולות ללמוד מהטקסט הזה? הרעיון הוא לנסות לצאת מ"המובן מאליו" של התרבות שסובבת אותנו. לנסות להתסכל עליה בעיניים חיצוניות ולהעלות שאלות, כגון: מדוע נהוג שדווקא אמה היא זו שמבשלת ומנקה את הבית? מדוע נהוג שבזוגיות הגבר יהיה מבוגר יותר מהאשה? מדוע נהוג שלאחר טקס הנישואין הכלה מוותרת על שם המשפחה שלה לטובת שם המשפחה של החתן? וכיוצ"ב.

מושגים:

סוציולוגיה: מדעי החברה. השפעת החברה על הפרט. social + logia חברה + תורה.

מין (sex) ההבדלים הביולוגיים המולדים בין זכר לנקבה, כגון הרחם של האשה והזקן של הגבר.
מגדר (gender): ההבדלים החברתיים והתרבותיים בין המינים. הבדלים מגדריים לדוגמא: נשים עם שיער ארוך וגברים עם שיער קצר, נעלי עקב ואיפור לנשים, "בודי בילדינג" לגברים; תכונות אופי- נשים עדינות וגברים קשוחים.

סטריאוטיפים מגדריים: תבניות חשיבה שגורות נוקשות וכוללניות המייחסות לגבר או לאישה אפיונים, תכונות אישיות והתנהגויות "טיפוסיות" בשל מינם הביולוגי. סטריאוטיפים מגדריים לדוגמא: נשים עדינות וגברים קשוחים; נשים מעוניינות במערכת יחסים זוגית לטווח ארוך וגברים מעוניינים במין בלבד; גבר צריך להרוויח שכר גבוה יותר ואילו האשה צריכה לטפל בילדים ובבית.

ספירה ציבורית וספירה פרטית: ספירה = מרחב, חלל, שטח. נשים נתפסות בחברה כאמורות לדאוג לספירה הפרטית, לבשל במטבח, לטפל בילדים. להשאר בבית (בחלל הפרטי והביתי). הגברים נתפסים כאמורים לדאוג לספירה הציבורית, לעבוד בחוץ, לעשות את הסידורים של תיקון הרכב וכדומה.

חשיבה/קריאה ביקורתית: כאשר אנו מביעות ביקורת אנו מביעות דעתנו על דבר מסויים, מנתחות אותו מזוויות שונות ולומדות אותו. קריאה ביקורתית היא קריאה חיצונית לטקסט, שאיננה מנסה להזהות עם הטקסט אלא להפך- קריאה המנסה להצביע על המניעים הגלויים והסמויים של הכותבת.

הסבר: הסטריאוטיפים המגדריים מכתבים לכל מין ביולוגי כיצד להתנהג. בהתאם לכך, נשים אמורות להתנהג על פי קודים חברתיים ולהיות נשיות בהתאם לסטריאוטיפים ומאפיינים מקובלים של נשיות. כנ"ל לגבי גברים. התנהגות המנוגדת לסטריאוטיפים/הנורמות הללו- תקבל תגובות של דחייה (לדוגמא- בת שלא אוהבת להתגנדר ואוהבת ספורט ולטפס על עצים- תכונה "טום בוי", בן שיגלה התנהגויות סטריאוטיפיות של בנות, כגון רגישות ועדינות, יכונה "סיסי" או "הומו" או "נקבה").

סקסיזם: סקסיזם היא האמונה שיש היררכיה ביולוגית-טבעית בין המינים שלא ניתן לשנותה. סקסיזם על פי החברה המערבית משמעו האמונה שהגבר עולה מעצם טבעו על האשה.

חומר עזר לגיוון מתודי:

צפייה בסרט "ממלכת הנשים", במאית ז'. ז'. 2006
הסרט מספק הצצה לחברה מטריאלית בסין, שבט המוסו, שבה הנשים הן הדומיננטיות בחיי המשפחה והחברה. בנות ובני המוסו אינם מתחתנים לעולם, הילדים שייכים לאשה ומקבלים את שם משפחתה, האשה בוחרת את בן זוגה ויכולה להחליפו כאוות נפשה. הנשים הן העובדות והמפרנסות.

<http://yes.walla.co.il/?w=2/7829/1630435>

ו. מיתוס היופי ופרסומות

מדוע לנו הנשים לוקח שעות להתארגן לים ואילו הגברים יכולים לזרוק על עצמם בגד ים ולצאת מיד?

איך נראית אישה יפה? בתשובות אפשר להתעכב על חלקי גוף. תשובות אפשריות של התלמידות: צעירה, רזה, מאופרת, שיער חלק, גבוהה, פנים חלקות, ללא שיער גוף, חזה גדול, ישבן קטן, רגליים ארוכות, בלונדינית, עיניים בהירות, כפות רגליים קטנות...

24

איך נראה גבר יפה? תשובות אפשריות של התלמידות: שרירי. גבוה. כתפיים רחבות.

מיתוס היופי מכתוב לנו איך עלינו להראות. מיתוס היופי נוקשה כלפי נשים הרבה יותר מאשר כלפי גברים. הוכחה- בתרבות המערבית הפופולרית תמונה שכיחה הרבה יותר של מבוגר ומכוער שיוצא עם יפיפיה וצעירה, מאשר של מבוגרת ומכוערת שיוצאת עם חתיך צעיר.

נערות מוצאות עצמן כבר בגיל 9 נכנעות לתכתיבי יופי של הסרת שיער, דיאטות, איפור, עקבים, בגדים יקרים ובגיל מבוגר יותר- גם ניתוחים פלסטיים וטיפול פנים באלפי שקלים. למעלה מ-90% מצרכני הניתוחים הפלסטיים אלו נשים, כאשר למעלה מ-90% ממבצעי הניתוחים אלו גברים.

נעמי וולף בספרה "מיתוס היופי" מסבירה שמיתוס היופי גורם לנשים להוציא הרבה מאד משאבים יקרים כדי להגיע ולהדמות אל אידיאל היופי הבלתי אפשרי: הרבה מאד כסף, זמן יקר (שעות של הסרת שיער, קוסמטיקאית וכו'), פגיעה בבריאות (עקבים שפוגעים בגב וברגליים, תכשירים ומכשירים לשיער שפוגעים בחיות השיער, איפור שמזקין את עור הפנים, מכשירי שיזוף מסרטנים ועוד) וחשוב מכל- פגיעה בבטחון העצמי. אידיאל היופי, כפי שהוא מוצג בפרסומות, מוכר לנו מודל יופי מושלם ונערץ "בר רפאלי" שלעולם לא נוכל להגיע אליו. כך יוצא שהנשים מתהלכות בעולם בתחושה קבועה שמשהו בגופן פגום- הנמשים, ציצי קטן מדי, ירכיים גדולות מדי, שיער מקורזל, שיער גוף סביב הפופיק וכו. וכו. זה פוגע בבטחון העצמי, בתחושה העצמית שלי- כמה אני שווה.

מיתוס היופי מביא לכך שמשאבים רבים מאד של הנשים מתועלים לשם ובעצם כך ההתקדמות של הנשים בעולם העבודה, השכר וההגשמה העצמית האישית מתעכבת, בהשוואה לגברים.

מדוע נשים לובשות בגדים צמודים וחשופים יותר מאשר גברים? מדוע גברים לובשים בגדים רחבים המטשטשים את קווי המתאר? בגדים צמודים וחשופים מביאים לכך שבקלות אפשר לבחון את גודל החזה והטוסיק שלנו. לשפוט אותנו. אנו כל הזמן מוצאות עצמנו מתעסקות באובססיות במראה שלנו, בניסיון לרצות את מי שמתבוננים/ות עלינו.

מיתוס היופי- שיעור בחדר מחשבים

א. להציג לתלמידות סרטוני יו טיוב בנושא מיתוס היופי (ר' קישורים להלן בתוך "חומרים לגיוון מתודי").

ב. משימה: להכנס ליו-טיוב ולכתוב בשורת החיפוש makeover photoshop

בתוצאות יעלו אלפי סרטונים שמציגים את אומנות הפוטושופ בהסתרת פגמים והפיכת תמונתה של אשה רגילה לדוגמנית זוהרת בעלת יופי נערץ ובלתי מושג. לאחר החיפוש יש לערוך דיון על ההשפעות של מודל היופי שמשודר אלינו מכל עבר באמצעות הפרסומות, העיתונים, הקליפים והסרטים. התחושות שהתמונות הללו מעוררות בנו לגבי עצמנו-בנות ובנים בנפרד.

הסרטונים המציגים את ריטוש הפוטושופ makeover photoshop מלמדים על המציאות המזוייפת המסתתרת מאחורי תמונת הפרסומת של הדוגמנית הזוהרת. הריטוש שעוברת תמונת הדוגמנית מוכרת לנו יופי בלתי מושג ומביאה אותנו לסחרחרת של קניות במטרה להראות כמו אותה דוגמנית- בין אם זה השיער המושלם, העור החלק, הגוף המעוצב למשעי וכו'. גוף האדם לעולם איננו מושלם. עלינו לקבל ולאהוב את עצמנו כפי שאנחנו.

ג. ניתוח פרסומות לשם תרגיל זה על המורה להכין מראש אסופת פרסומות סקסיסטיות. אסופת פרסומות כנספח מצורפת לתוכנית לימודים זו.

לחלק לכל זוג תלמידות פרסומת. את הפרסומת יש לנתח ממבט מגדרי: כיצד מוצגות הנשים בפרסומת? הגברים? מה הפרסומת מוכרת? מה המסר? האם יש החפצה?

חומרי עזר לגיוון מתודי והעשרה

1. נעמי וולף, מיתוס היופי: על השימוש ביצוגים של יופי נגד נשים, 1992
2. טל תמיר (עורכת), נשים לגופן – בריאות גוף מיניות יחסים, 2011
3. סרטון יו-טיוב. מערכון בריטי הומוריסטי המציג – כיצד מוכרים מוצרים לנשים וכיצד לגברים: לאשה גורמים להרגיש רע עם הגוף וכו' ואילו לגבר מפרגנים.
http://www.youtube.com/watch?v=M9fFOelpE_8
4. סרטון של דאב שבו רואים את שטף הפרסומות והשפעת מיתוס היופי בעד עיניה של ילדה קטנה
<http://www.youtube.com/watch?v=Ei6JvK0W60I&feature=related>

5. הרצאה מאלפת בנושא פרסומות ונשים. ההרצאה (בארבעה חלקים) כוללת מאות דוגמאות מזעזעות למסרים המקיפים אותנו בפרסומות, כמות החשיפה להן, ההשלכות החמורות על נשים ועל גברים- הסגידה לרזון, מודל יופי בלתי מושג, ניתוחים פלסטיים, התייחסות לאשה כחפץ וטקסטים המעודדים אלימות פיזית ומינית כלפי נשים, ילדות פאסיביות וילדים אקטיבים, פורנוגרפיה בפרסומות ועוד.
<http://www.youtube.com/watch?v=svpMan9cWyo>

6. פוטושופ - דימויי היופי הבלתי אפשריים בהן אנחנו נתקלות בכל שלט חוצות
<http://www.youtube.com/watch?v=4vFvLhNWfZU>

7. פרסומות סקסיסטיות: סרטון מצוין של ויצו המדגים מה זו פרסומת שוביניסטית
<http://www.youtube.com/watch?v=PYQUGJFShXY>

ת. חיברות בגיל הרך ואגדות ילדים

להציג קלף משחק של מלכה וקלף משחק של מלך ולשאול את התלמידות: איזה קלף שווה יותר נקודות במשחקי קלפים? המלך. מדוע זה כך? כי ככה זה גם במציאות וזה כל כך מוטבע בנו – עד שמעולם לא שמנו לב לזה; אנו לוקחות את זה כמובן מאליו. מעתה ואילך נשחק שהמלכה שווה יותר.

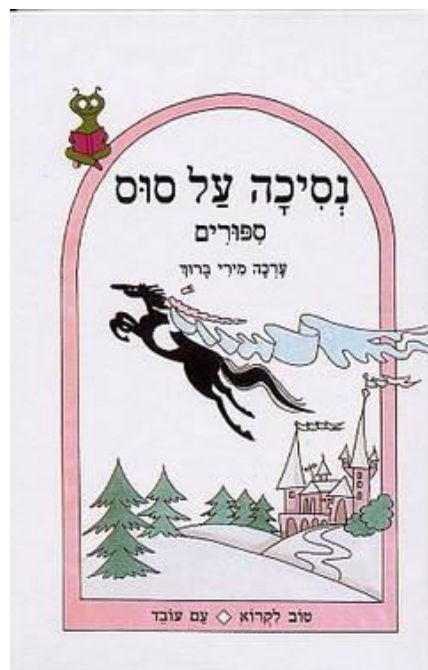
אגדות ילדים וספרי ילדים

על המורה להביא לשיעור זה אסופה של ספרי ילדים- שוביניסטים ופמיניסטים.

ספרים פמיניסטים (או עם מסרים שוויוניים):
מסיבה של פחדנים, פספס, אגדה חדשה ועוד.
ספרים שוביניסטים: מעשיות כגון היפיה הנרדמת, לכלוכית.

א. לקרוא בפני התלמידות את סיפור שלגיה.
ב. לנתח יחד את הסיפור ניתוח מגדרי.

ג. לקרוא יחד את המאמר של ד"ר מירי ברוך "מעשיות מסורתיות ומעשיות חדשות" וללמוד על המאפיינים של המעשיות

השוביניסטיות.

ד. לעיין יחד בספרי הילדים, בתמונות ובטקסטים ולבקר אותם יחדיו.

חומרי עזר לגיוון מתודי

1. ר' להלן תמונה: הסוף האמיתי של אגדות הילדים (מקור לא ידוע)

2. סרטון העוסק בהשפעתם המכוננת של סרטי דיסני על הבניית הגבריות החברתית:
<http://www.youtube.com/watch?v=8CWMct35oFY>

3. סרטון המדגים כיצד סרטי דיסני מתפקדים כסרטי תעמולה מגדריים המחזקים סטריאוטיפים של נשים כחלשות, ענוגות, תמימות ופאסיביות, הנהנות מעבודות ניקיון, בעוד שגברים ממוצגים כחזקים, דומיננטיים ואלימים הנהנים מללכלך מבלי שיצטרכו לנקות אחריהם:
 הסרטון שואל "האם אילו הדימויים שאנו מעוניינים להציג בפני ילדינו?"
<http://www.youtube.com/watch?v=B8O8p0Ac1Rg>

שער ב: עבודת חקר

א. כתיבת עבודת חקר

בחירת נושא: על המורה להציג בפני התלמידות נושאים לדוגמא, כמו כן מקורות ביבליוגרפיים בהתאם.

מהם הנושאים המעניינים אתכן? ספורט, מחשב, אופנה, צבא, יחסים בין המינים, עבודה, סרטים, הגיל הרך, נישואין, דת, משפחה, משטר היופי ועוד.

מהי שאלת חקר?

כיצד צריכה להיות מנוסחת שאלת חקר טובה?

מטלה לשיעור הבא:
להגיש נושא + פסקת הסבר על הנושא + שאלת חקר

ב. מבנה עבודה

מבנה של עבודת חקר:
שער, תוכן עניינים, מבוא, גוף העבודה (3 פרקים), סיכום, ביבליוגרפיה, רפלקציה, נספחים (לא חובה)

על המורה להסביר על מהותו של כל חלק במנה העבודה וכיצד איך כותבים את כל אחד מהחלקים.

כתיבת ביבליוגרפיה והערות שוליים (הביבליוגרפיה כוללת ביבליוגרפיה של התמונות בעבודה).
יש להקדיש שני שיעורים.

מטלה לשיעור הבא:
להגיש תוכן עניינים (טיזת) ופרק אחד מודפס.

ג. סקירת ספרות

שני שיעורים:

1. ביקור מודרך בספרייה (בעזרת הספרנית).
2. שיעור בחדר המחשבים.

איתור חומרים ביבליוגרפיים.

מיומנויות קריאה מרפרפת, איתור מאמרים בעזרת הביבליוגרפיה של מאמרים אחרים,

מידענות:

איתור וסינון מקורות מהימנים ברשת האינטרנט (שיעור בחדר מחשבים), טיפים לחיפוש מידע בגוגל (אופרטורים)

ש"ב: להגיש בשיעור הבא תדפיס של מאמר אקדמי מהימן וקולע בנושא שבחרת

30

ד. החלק המחקרי

איך כותבים ועורכים סקר?

איך מציגים נתונים סטטיסטיים ואיך מאתרים נתונים אלו?

צפייה ביקורתית בסרט/מקבץ פרסומות וכו' - איך עושים את זה?

ניתוח מגדרי של ספר/טקסט (התייחסות גם לציורים וגם למלל) - איך עושים את זה?

ראיון - איך עושים את זה?

מה נכנס בנספחים? תמונות, שאלונים וכו'.

ה. מחוון

המחווון מנחה את המורה כיצד לציין ולהעריך את עבודת הגמר, בשעת בדיקתה. אנו מציעים כי את המחווון המורה תבנה יחד עם התלמידות.

יחד עם התלמידות, המורה תפרוס על הלוח את כל הרכיבים שיש לשקלל בציון הסופי של עבודת החקר (תוכן, מבנה, לשון, ביבליוגרפיה וכד'). יחדיו יבחרו כמה נקודות יש להעניק לכל חלק.

ו. רפרטים

בשיעורים האחרונים – מקבץ תלמידות מדי שיעור תצגנה את עבודת החקר שכתבו ליתר הכיתה באמצעות מצגת פוואר-פוינט. שיעורים אלו יתקיימו בחדר ובו מחשב ומקרן.

שיעור בחדר מחשבים: הנחייה לגבי השימוש בפוואר פוינט והדרישות לגבי הכנת המצגת.

המורה תחלק רשימת תאריכים המנחים לתלמידות באיזה תאריך עליהן להציג את המצגת שלהן.

מטלה: הכנת המצגת.

ז. לקראת סיום: 4-5 שיעורים אחרונים

הגשת עבודות החקר

רפראטים- כל תלמידה מציגה לכיתה את העבודה שעשתה באמצעות מצגת והרצאה

בכל שיעור נקדיש גם זמן לאקטואליה (סיפורים חדשתיים בנושא מגדר)

ח. סיום: סיכום ופרידה

סיכום התהליך שעברנו

משוב התלמידות, הכולל קריאת הרפלקציות מתוך העבודה.

החזרת העבודות

התמונה צולמה
במדרחוב
בירושלים,
מרפסת ברחוב
ההסתדרות על
רח' בן יהודה.
את התמונה תלו
אומנים
המתגוררים
בדירה זו ומכנים
עצמם צוות "כמה
סוכר".

דף לתלמידה 1: השיר "רוצה בנות"

32

"רוצה בנות" / להקת חובבי ציון	"רוצה בנות" / להקת חובבי ציון
רוצה בנות רוצה את דנה טלי ושרון וגם את רוני מאיה ולירון ולא אכפת לי גם מאיך שהן נראות כי מה שבא לי לעשות זה רק בנות.	רוצה בנות רוצה את דנה טלי ושרון וגם את רוני מאיה ולירון ולא אכפת לי גם מאיך שהן נראות כי מה שבא לי לעשות זה רק בנות.
במועדון מזמין לה וודקה רד בול עם לימון אני רוצה שהיא תבוא אליי לישון היא מחייכת ואומרת: "בוא לרקוד!" אני קורא למלצרית: "תביאי לי עוד!" פתאום קולט בצד את גילי ומיכל הן בעניין ולהפסיד את זה חבל! תראה איך שהן לאט לאט הן נצמדות הן בעניין אבל בקטע של בנות...	במועדון מזמין לה וודקה רד בול עם לימון אני רוצה שהיא תבוא אליי לישון היא מחייכת ואומרת: "בוא לרקוד!" אני קורא למלצרית: "תביאי לי עוד!" פתאום קולט בצד את גילי ומיכל הן בעניין ולהפסיד את זה חבל! תראה איך שהן לאט לאט הן נצמדות הן בעניין אבל בקטע של בנות...
?ready for take off ?are you ready	?ready for take off ?are you ready
תראה את נטע איך רוקדת טראנס! אני חושב אני צריך פה אמבולנס. נראה שעכשיו זה סופי: הלילה אף אחת כבר לא תחזור איתי! נוו איפה, איפה משה? כמה זמן? הוא כנראה בשירותים עם מעיין... אני לא נשאר במועדון להמתין... מזל שאלוהים ברא את יד ימין.	תראה את נטע איך רוקדת טראנס! אני חושב אני צריך פה אמבולנס. נראה שעכשיו זה סופי: הלילה אף אחת כבר לא תחזור איתי! נוו איפה, איפה משה? כמה זמן? הוא כנראה בשירותים עם מעיין... אני לא נשאר במועדון להמתין... מזל שאלוהים ברא את יד ימין.
חושב על דנה טלי ושרון חושב על רוני מאיה ולירון ולא אכפת לי גם מאיך שהן נראות כי מה שבא לי לעשות זה רק בנות! חושב על דנה טלי ושרון חושב על רוני מאיה ולירון ולא אכפת לי שזה לא אמיתי... כי בדימיון שלי כולן רוצות אותי	חושב על דנה טלי ושרון חושב על רוני מאיה ולירון ולא אכפת לי גם מאיך שהן נראות כי מה שבא לי לעשות זה רק בנות! חושב על דנה טלי ושרון חושב על רוני מאיה ולירון ולא אכפת לי שזה לא אמיתי... כי בדימיון שלי כולן רוצות אותי
הזכר/י איך הרגשת בפעם הראשונה ששמעת את השיר? איך הבנות מוצגות בשיר? איך הבנים מוצגים בשיר?	הזכר/י איך הרגשת בפעם הראשונה ששמעת את השיר? איך הבנות מוצגות בשיר? איך הבנים מוצגים בשיר?

דף לתלמידה 2: דוד בן גוריון "לדעתי יש לכתוב אישי"

ראש הממשלה

ירושלים, כ" באייר תשי"ג
5.5.53

לשר האוצר,

התמתי היום על "הצהרת העובד(ת) לצורך קביעת
נכויי המס".

בהצהרה, בסעיף 4 נאמר שם בעלי . לדעתי יש
אשתי

להגיד: אישי .
אשתי

במלה בעל יש משמעות של אדנות ועבודה זרה,
שאינה הולמת כבוד האשה, השווה לגמרי בזכויותיה לאיש.
העשו בדברי הושע הנביא: "והיה ביום ההוא - תקראי אישי
ולא תקראי לי עוד בעלי (הושע ב' 18).

בכבוד רב,
ד. בן-גוריון

העתק להכרת חכנסת עדה מימון.

דף לתלמידה 3: דוח צפייה בסרט שובר קופות

שם..... כיתה..... תאריך.....

במשקפיים מגדריות

צפייה ביקורתית בסרט שובר קופות

דוח צפייה

34

שם הסרט.....
שנה..... ארץ.....
במאי/ת.....
ההכנסות ו/או פרסים שקטף הסרט.....
שם הגיבור/ה הראשית.....
שמות דמויות ראשיות נוספות + תפקידן.....

1. תארו סצנות סקסיסטיות שזיהית בסרט (סצנות המדגישות את התפקידים והתכונות המסורתיות של המינים). לדוגמא: אשה משיגה דברים באמצעות מיניותה; גבר הפותר בעיות באמצעות כוח פיזי; רעייה האחראית על הבישול או הניקיון או הילדים.
2. תארו סצנות צילום סקסיסטיות (זוויות צילום מבעד לעיני הגבר). לדוגמא: צילום של אשה מכפות רגליה ומעלה.

שיערוך- העתקה של
מבנה חברתי מסוים
מדור אחד לבא אחריו.
סקסיזם- יחוס של
תכונות לנקבה או לזכר
בהתאם למינם (תכונות
אשר אינן מיוחסות למין
האחר). לדוגמא: נשים
טובות עם ילדים.

3. האם הסרט משעתק הבדלים המגדריים? כן / לא. מדוע את/ה סובר/ת כך?

דף לתלמידה 4: ה"יאקירמא"

פולחן הגוף של ה"יאקירמא" / על פי הוראס מיינר, 1956

אנתרופולוג בשם פרופ' לינטון היה הראשון שחקר את הפולחנים של שבט ה"יאקירמא", שבט הממוקם בצפון אמריקה (באזור הסמוך לשבטים קנדיים כגון: יאהורי, קארי, טרהומרה, ארואקי וכו').

לשבט ה"יאקירמא" כלכלת שוק מפותחת מאוד ובני השבט מקדישים חלק גדול מזמנם לפעילות כלכלית. עם זאת, מושקעים משאבים רבים בפעילות פולחנית וטקסית, שבמוקד שלה עומד גוף האדם. לפי אמונתם גוף האדם הוא חלש מטבעו, מכוער ונוטה למחלות. מכיוון שבני השבט מייחסים קדושה למראה הגוף ובריאותו - הם מקיימים יום יום פולחנים וטקסים אינטנסיביים לשיפור מצבו.

בכל בית מצוי מקדש אחד לפחות שבו מתבצעים טקסים ופולחנים. בבתי העשירים ניתן למצוא מספר מקדשים כאלה. למעשה, הרווחה של בית מסוים נקבעת לפי מספר המקדשים הללו. יותר מקדשים – יותר רווחה ועושר. רב הבתים בנויים מבפנים באופן צנוע, ואילו קירות המקדשים מכוסים בכל מיני אבנים צבעוניות וחלקות.

הטקסים אינם מתנהלים באופן משפחתי אלא באורח פרטי וסודי. לא מקובל לדבר על טקסים אלו, אלא רק עם ילדים קטנים הנצרכים להדרכה מתאימה לגביהם. האנתרופולוג הצליח ליצור אמון רב בקרב הילידים, עד שהורשה לבדוק את המקדשים וגם ניתן לו הסבר אודות הפולחנים השונים. לב המקדש הינו קופסת קסמים שבבנתה אל תוך הקיר. בקופסא מוטמנים כל הקמעות, השיקויים המאגיים ועשבי מרפא שאיש אינו יודע ממה הם מורכבים. בלעדיהם - על פי השקפתם - אין הילידים יכולים להישאר בחיים. ניתן להשיג תכשירים אלו אצל בעלי מקצוע מומחים. בעל הכוח הרב ביותר ביניהם הוא "איש המרפא". הוא מקבל מתנות יקרות-ערך עבור שירותיו. איש המרפא אינו מספק ישירות את החומרים המרפאים ללקוחותיו, אלא מחליט מה יהיה הרכבם. את החומרים הוא רושם בכתב סתרים של שפה עתיקה וסודית. רק איש המרפא והמומחה לעשבי המרפא, אשר מספק את התכשיר הנדרש תמורת מתנה נוספת, מבינים את הכתוב. לאחר השימוש בתכשירים אין מסלקים את השאריות, אלא מניחים אותן בקופסאת הקסמים אשר במקדש הבית. מתוך אמונה שהם מגנים על בני השבט.

כל אדם מרכין את ראשו בפני ארגז הקסמים, מערבב מיני מים קדושים בתוך אגן הטבילה ומבצע פולחן טיהור קצר. את המים הקדושים מקבלים ממקדש המים של כלל הקהילה, שם מבצעים כהני דת טקסים ממושכים כדי שהנוזל יהיה טהור ויתאים לשימוש פולחני.

בין מומחי המאגיה, אם כי נחותים מעט מאנשי המרפא, מצויים מומחים אשר את הגדרת תפקידם ניתן לתרגם כ"אנשי פה קדושים". אנשי ה"יאקירמא" מוקסמים מן העיסוק בענייני הפה, ובמקביל נתקפים פחד כמעט חולני ממה שקשור בו. הם מאמינים כי למצבו של הפה השפעה רבה על יחסיהם החברתיים וכי ללא ביצוע "טקסי הפה" היומיים עשויות שיניהם לנשור, ידממו החניכיים ויצטמקו הלסתות. פולחן הפה היומי, המבוצע ע"י כל בני ה"יאקירמא", יראה לזר דוחה ביותר. פולחן זה מבוצע באמצעות הכנסת קבוצת שערות לפה, ערבובם עם אבקות מאגיות שונות, וחזרה על מספר תנועות מאגיות טקסיות שמוכתבות מראש ע"י אנשי הפה הקדושים.

נוסף לפולחן הפה היומי, נוהגים בני השבט לבקר מספר פעמים בשנה אצל "איש הפה הקדוש". לכוהנים אלו יש מערכת מרשימה ביותר של אביזרים, הכוללת מחטים שונות, מרצעים, מקדחות ואזמלים. הם נוהגים להרחיב את החורים בשיני בני השבט ולמלא אותם בחומרים מאגיים שונים המונעים, לפי אמונתם, ריקבון. מובן שתהליך הריקבון נמשך, אבל בני השבט ממשיכי לבקר אצל הכוהנים ואף לתת

להם מתנות יקרות ערך. זהו פולחן מכאיב ביותר, המצביע על הנטיות הסדיסטיות והמזוכיסטיות של בני השבט.

חלק מסוים של פולחן הגוף מתבצע ע"י גברים בלבד הנהגים לשרוט מדי יום את פניהם עד זוב דם באמצעות מכשיר חד.

טכסים נשיים מיוחדים המצטיינים באכזריותם מבוצעים רק ארבע פעמים בחודש. במסגרת פולחן זה מכניסות הנשים את ראשיהן לתנורים קטנים ואופות אותם בהם למשך שעה. הן מאמינות שיופיין בא דרך השיער.

לאנשי המרפא יש מקדשים מיוחדים בשם "מילוח-תיב". בכל קהילה יש מקדש כזה, ואת הטכסים המורכבים הדרושים במקרה של מחלה רצינית מבצעים אך ורק במקדשים אלו. בטכסים אלו משתתפים אנשי מרפא וקבוצת כוהנות הסובבות בחדרי המקדש והיכליו בלבוש מיוחד. הטכסים במקדש זה הם אכזריים במיוחד. למרות עובדה זו, מובאים לשם חולים על מנת לעבור שם טיהור טכסי ממושך, רק אם הם יכולים להרשות זאת לעצמם. לא חשוב מהי חומרת המחלה ומהי מידת החירום של המקרה; שומרי המקדש אינם נותנים להיכנס אליו, אם החולה אינו מפקיד בידיהם מתנה נדיבה, ואפילו לאחר שנכנס ועבר בהצלחה את כל הטכסים, אין מתירים לו לצאת עד שישאיר מתנה בידי השומרים.

ברגע שאדם חולה עוזב את בני משפחתו ונכנס למקדש - כל המוסכמות החברתיות מחיי היומיום משתנים. כשנכנס בן ה"יאקירמא" למקדש, עליו לפשוט את בגדיו. בחיי היום-יום נמנע בן ה"יאקירמא" לחשוף את גופו בפרהסיה. פעולות רחצה והפרשה מבוצעות רק במקדש ומהוות חלק מפולחן הגוף. הסרת מעטה הסודיות בזמן הכניסה למקדש ה"מילוח תיב" גורמת להלם פסיכולוגי. גבר שאפילו אשתו לא הייתה עדה מעולם לביצוע פעולות הפרשה שלו מוצא עצמו עירום ונעזר בכוהנת קדושה כשהוא מבצע פעולת הפרשה לתוך כלי מקודש. המטפלים בו הם כוהנים וכוהנות ואף אחד לא מתווכח אתם. טיפול טכסי זה נחוץ משום שהמכשף זקוק להפרשות לצורך מהלך הטיפול. מדי פעם נועץ איש המרפא מחטים מאגיות בבשר הלקוח. לעתים הורגים הטכסים את בן ה"יאקירמא", אך אין זה מפחית את אמונתם באנשי המרפא.

סוג נוסף של כוהני דת הם "המקשיבים". מגרשי שדים אלו הם בעלי כוחות לגירוש שדים השוכנים בראשי המכושפים. הם מאמינים שהורים מכשפים את ילדיהם, ובמיוחד האימהות. הם חושדים בכך שהן ממיתות קללה על ילדיהן תוך לימוד פולחני הגוף הסודיים. המאגיה הנגדית של מגרש השדים מצטיינת בהעדר טכסיות, הקשבה ושהם בעצם לא נוגעים בחולה. בן השבט מספר את צרותיו ופחדיו ל"מקשיב", ככל שיזכור יותר מידע מימי ילדותו כך קל יותר למקשיב לפתור את בעיותיו. רמת הזיכרון שמפגינים בני ה"יאקירמא" במפגשים אלו ראויה לציון.

אצל בני ה"יאקירמא" מגע מיני מהווה טאבו כנושא לשיחה. נעשים מאמצים למניעת הריון ע"י שימוש בחומרים מאגיים או ע"י הגבלת המגע המיני לתקופות מסוימות של מחזור הירח. רק לעתים רחוקות נכנסת אישה להריון. בתקופת ההריון מתלבשות הנשים באופן שיסתיר את מצבן המיוחד. הלידה מתרחשת בסודיות, ללא עזרת קרובים או בני משפחה, ורוב הנשים אינן מניקות את תינוקיהם.

סקירתנו מצביעה על כך שבני השבט ה"יאקירמא" הינם מוכי מאגיה. קשה להבין כיצד הצליח שבט זה להתקיים לאורך ימים אל מול נטל כבד זה. אבל אפילו מנהגים כה משונים מקבלים משמעות, כאשר בוחנים אותם לאור דברי האנתרופולוג הידוע, מאלינובסקי: "כאשר אנו מסתכלים ממרום חברתנו על חברות אחרות, קל להבחין בפרימיטיביות ובחוסר הרלבנטיות של המאגיה. אך בהעדר הנחית המאגיה, לא יכול היה האדם הקדמון להתגבר על הקשיים המעשיים שעמדו בדרכו ולהעפיל לשלבי התפתחות תרבותית רמים יותר".

דף לתלמידה 5: פערי שכר בין נשים לגברים קיימים בכל המקצועות

נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) לשנת 2006. כתבו: נרדית שטיין-קאפח ולירון סיון, 13 באוגוסט 2007
הודעה זו מתפרסמת גם באתר הלמ"ס באינטרנט, בכתובת:

www1.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=200715150

סקר הכנסות 2006

אוכלוסיית הסקר כוללת את כל היישובים למעט קיבוצים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים.

הכנסה ממוצעת ברוטו לשכיר מעבודה שכירה בשנת 2006:

• ההכנסה ברוטו לחודש לשכיר 7,180 ₪

• הפערים בין גברים לנשים לשעת עבודה יציבים משנת 2003

ההכנסה לשעת עבודה של גבר 45.8 ₪, גבוהה ב-19.6% משל אישה 38.3 ₪

• הפער המגדרי הגדול ביותר בהכנסה לחודש וכן בהכנסה לשעת עבודה, הוא בקרב סוכנים ועובדים במכירות ושירותים.

52% מהשכירים הם גברים ו-48% נשים.

בשנת 2006 ההכנסה החודשית של גבר שכיר הייתה 8,712 ₪

ב-58% גבוהה מההכנסה של אישה שכירה 5,521 ₪.

חלק מהפער המגדרי בהכנסה החודשית נובע מהבדל בין מספר שעות העבודה של גברים ונשים
45.4 שעות עבודה בשבוע לגבר ו-34.8 שעות עבודה לאישה. לכן, בחישוב ההכנסה לשעת עבודה הפער מצטמצם. כך, ההכנסה לשעת עבודה של גבר שכיר 45.8 ₪, ושל אישה שכירה 38.3 ₪.
כלומר, הכנסת גבר הייתה גבוהה ב-20% מזו של אישה. פער זה נשאר יציב משנת 2003.

מבין כל משלחי היד, ההכנסה ברוטו לחודש למנהל שכיר הייתה הגבוהה ביותר והגיעה ל-16,549 ₪ וזו של עובד בלתי מקצועי הייתה הנמוכה ביותר 3,627 ₪.

בהשוואת הכנסות לפי מגדר עולה כי

ההכנסה לחודש של מנהל גבר הייתה 18,120 ₪

ב-46.7% גבוהה מזו של מנהלת 12,355 ₪.

ההכנסה לשעת עבודה של מנהל גבר הייתה 81.7 ₪

ב-22.7% גבוהה מזו של מנהלת 66.6 ₪.

ההכנסה לחודש של עובד בלתי מקצועי גבר, הייתה 4,299 ₪,

גבוהה ב-55% מזו של עובדת בלתי מקצועית, שהכנסתה הממוצעת לחודש 2,773 ₪.

ההכנסה לשעת עבודה של עובד בלתי מקצועי גבר, הייתה 25.9 ₪

גבוהה ב-17% מזו של עובדת בלתי מקצועית, שהכנסתה הממוצעת לשעת עבודה 22.2 ₪.

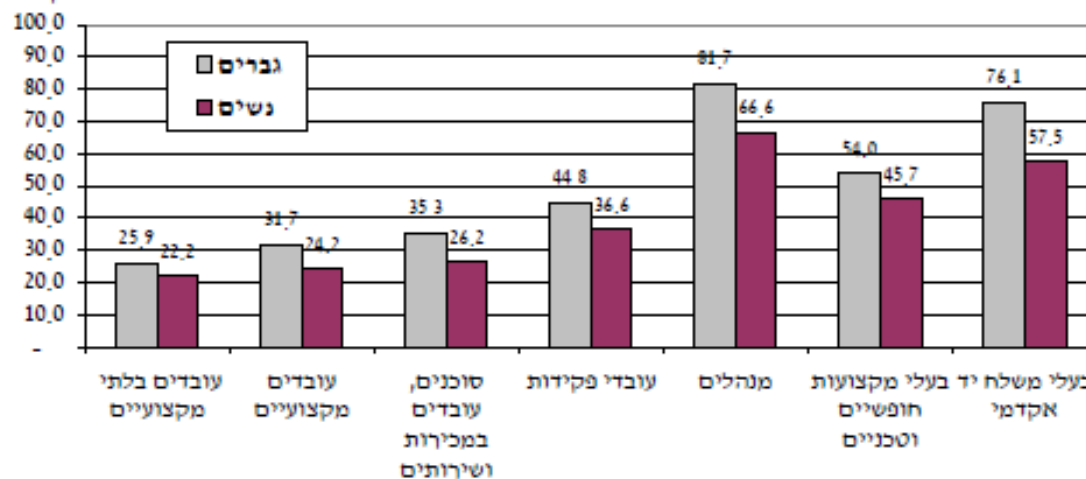
הפער המגדרי הגדול ביותר בהכנסה לחודש וכן בהכנסה לשעת עבודה הוא בקרב סוכנים ועובדים במכירות ושירותים. ההכנסה לחודש של גבר במשלח יד זה גבוהה ב-86.1% מהכנסתה של אישה וההכנסה לשעה גבוהה ב-34.8% בהתאמה.

לוח 4. הכנסה ברוטו לשכיר לפי משלח יד ומין – 2006

עובדים בלתי מקצועיים	עובדים מקצועיים	סוכנים, עובדי מכירות ושירותים	עובדי פקידות	מנהלים	בעלי מקצועות חופשיים וטכניים	בעלי משלח יד אקדמי	סך הכל	
187.5	401.8	444.8	398.2	106.7	334.4	287.2	2,224.7	כל השכירים
3,627	6,048	4,771	6,312	16,549	7,437	11,497	7,180	שכירים באוכלוסייה (באלפים)
24.5	30.9	30.8	38.9	78.1	49.5	68.2	42.7	הכנסה ברוטו (שי"ח) - לחודש
36.1	47.0	37.6	38.8	49.6	36.1	39.9	40.3	הכנסה ברוטו (שי"ח) - לשעה
								מספר שעות עבודה בשבוע
104.9	357.5	188.8	103.3	77.6	131.2	143.2	1,156.6	גברים
4,299	6,275	6,502	8,088	18,120	9,453	14,766	8,712	שכירים באוכלוסייה (באלפים)
25.9	31.7	35.3	44.8	81.7	54.0	76.1	45.8	הכנסה ברוטו (שי"ח) - לחודש
40.3	47.6	44.0	43.3	51.9	41.8	45.6	45.4	הכנסה ברוטו (שי"ח) - לשעה
								מספר שעות עבודה בשבוע
82.6	44.3	256.1	294.9	29.1	203.1	144.0	1,068.1	נשים
2,773	4,213	3,494	5,691	12,355	6,135	8,245	5,521	שכירים באוכלוסייה (באלפים)
22.2	24.2	26.2	36.6	66.6	45.7	57.5	38.3	הכנסה ברוטו (שי"ח) - לחודש
30.7	42.7	32.8	37.2	43.7	32.4	34.2	34.8	הכנסה ברוטו (שי"ח) - לשעה
								מספר שעות עבודה בשבוע

תרשים 2. הכנסה ברוטו לשעה לשכיר, לפי משלח יד מין (נח) – 2006

שקלים חדשים

שם מלא כיתה תאריך

נספח 6: בוחן מושגים

"נשים וגברים מפלסטלינה"

הסבירי את משמעותו של אחד המושגים
1. סוציולוגיה
2. החפצה

הסבירי את משמעותו של אחד המושגים
3. שוביניזם
4. פמיניזם

הסבירי את משמעותו של אחד המושגים
5. חברה מטריאלית
6. חברה פטריאכלית

הסבירי את משמעותו של אחד המושגים
7. קונפורמיסט
8. נון קונפורמיסט

הסבירי את משמעותו של אחד המושגים
9. ספירה ציבורית
10. ספירה ביתית

מושג חובה: הסבירי את משמעותו
11. מגדר

נספח 7: פרסומות

דוגמא לכך שאקטיביזם פמיניסטי יכול להוביל לשינוי חברתי. להלן פרסומת שוביניסטית למכונית משפחתית שבה הבנים מוצגים כבעלי קריירה ואומנות ואילו הבנות כאוהבות שופינג וכיפות. סטודנטיות פמיניסטיות מהאוניברסיטה העברית (תא אל"ה) [כתבו](#) אל חברת המכוניות שבחרו לתקן את הפרסומת. מצ"ב פרסומת ה"לפני" ופרסומת ה"אחרי" שבו החליפו את הבת המדגמנת לבת רופאה (שנת 2010).

www.toyota.co.il

כל החלומות של המשפחה שלך
עכשיו במכונית אחת...

VERSO
מקום לעצמך, ביחד

לכל אחד מבני המשפחה שלך, יש חלומות מיוחדים משלו. לכן, אנחנו גאים להציג בישראל את TOYOTA VERSO. המשפחתית החדשה, עם 7 מקומות ישיבה במגוון אפשרויות ומקסימום מקום לבטא את האופי המיוחד של כל אחד מהם. מנוע עוצמתי 1.8 ליטר VALVEMATIC • תיבת הילוכים MULTIDRIVE 7 הילוכים • תצריכת דלק נמוכה.

www.toyota.co.il

כל החלומות של המשפחה שלך
עכשיו במכונית אחת...

דמיטרי טמא

7
מושבים

VERSO
מקום לעצמך, ביחד

לכל אחד מבני המשפחה שלך, יש חלומות מיוחדים משלו. לכן, אנחנו גאים להציג בישראל את TOYOTA VERSO, המשפחתית החדשה, עם 7 מקומות ישיבה במגוון אפשרויות ומקסימום מקום לבטא את האופי המיוחד של כל אחד מכם - ביחד.
• מנוע טורבו 1.8 ליטר VALVEMATIC • תיבת הילוכים MULTIDRIVE 7 הילוכים • תצרוכת דלק נמוכה • מגוון מערכות בטיחות מתקדמות.